

men saa skingrede en Fabrikspibe; Klokken var syv, og paa én Gang blev der Liv og Røre; fra alle Fabriker mylrede Arbejderne frem, Mænd, Kvinder og Børn, de opfyldte Landevejen og forsvandt op over de omgivende Bakker. Fra en Højde saa jeg, hvorledes de spredtes ud over det bølgeformede Højland, idet Stierne delte sig, til de endte ved Hytterne; langt udover kunde man se de mørke Skikkelser mod Bakkens Grønsvær bevæge sig som Myrer ad de en Gang traadte Stier mod deres Hjem.

Det forekommer mig, at man ikke kan tale om Kvindernes Erhverv uden først at have klaret sig Spørgsmaalet om Kvindernes Forhold til den moderne Økonomi, saaledes som den har udviklet sig i de sidste Hundredeaar paa Grundlag af Maskinteknikkens Revolteren af alle økonomiske og sociale Forhold. Man kan se paa Teorier og Idealer, som man vil, den Kendsgerning, at Dampmaskinen med dens Afkom: Jernbaner, Dampskibe og Storindustri, har forandret Betingelserne for Erhvervet og sprængt de Former, hvorunder vore Forfædre ernærede sig, og dermed fremtvunget nye Krav, det kan vel alle blive enige om.

Kvindens og Børns Arbejde har vel ogsaa tidligere været udnyttet i Erhvervslivet; men først Maskinerne har gjort det særligt værdifuldt og efterstræbt, som billigt.

Som Tillæg til Familiens Indkomster lokkede dette Arbejde fra først af; men snart viste det sig ved det store Tilbud at være et Middel til at trykke Mændenes Løn, saa det, der skulde tjene til en Forbedring af Familiens Kaar, i Virkeligheden har forvandlet sig til at være en Ulykke, først fordi det trykker Mandens Løn, dernæst fordi det berøver Børnene deres Moders Pleje og ved Fabrikslivet opløser Hjemmene.

Hvad dette betyder, hvor megen social Elendighed der udspringer heraf, det ses bedst af en saadan Kendsgerning, som den, at Børnedødeligheden blandt Arbejderne i den engelske Bomuldsindustri tog af under den frygtelige Krise i denne Industri, som var foranlediget af den amerikanske Krig i Tredserne, altsaa, uagtet stor Arbejdsløshed med Sult og Elendighed, aftog Dødsfald blandt Børnene, *fordi Mødrene kunde blive i Hjemmene*, da Fabrikkerne stod stille.

I Dalene og Byerne omkring Riesengebirge lever Tysklands fattigste Befolkning. Det er fra disse Egne, at Hauptmann har hentet Modellerne til sit frygtelig alvorlige Drama „Die Weber“, som det er forbudt at opføre der, hvor Strejkerne er det stadige Udtryk for den ulmende Utilfredshed. Og ingen kan undre sig, man læse Dr. Rechenbergs Bog „Die Ernährung der Handweber in der Hauptmannschaft Zittau“, ud-